

ВІДГУК
офіційного опонента

доктора юридичних наук, професора, заслуженого юриста України,
проректора з наукової та методичної роботи ВНЗ «Національна
академія управління» КУРИЛЮКА Юрія Богдановича

на дисертацію МЕЛЬНИКА Олександра Олександровича на тему:
«КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА СЛУЖБОВЕ ПІДРОБЛЕННЯ»,
поданої на здобуття наукового ступеня доктора філософії
у галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право»

На підставі вивчення дисертації та публікацій О. О. Мельника, слід зазначити таке.

Ступінь актуальності обраної теми. На сучасному етапі світовий розвиток характеризується умовами глобальної конкуренції, напруженості у різних галузях міждержавної та міжрегіональної взаємодії, суперництва ціннісних орієнтирів і моделей розвитку, нестійкості процесів економічного та політичного розвитку на глобальному й регіональному рівнях на фоні загального ускладнення міжнародних відносин і широкомасштабного військової агресії проти України. При цьому відбувається помітне зміщення загроз у внутрішню сферу України. Звісно ж ключове значення у цих питаннях відіграє професійна діяльність працівників державних органів, що є специфічною і в той же самий час вельми значущою діяльністю. Саме ці її властивості *ipso facto* загострюють питання щодо меж злочинної й незлочинної поведінки у відповідних умовах.

За таких умов важливим є обрання напрямів щодо удосконалення кримінально-правових засад протидії правопорушенням у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг. Проблематика службової злочинності є такою, що викликає гарячі дискусії, які, загалом, спрямовані проти неї. Їй присвячено незліченну кількість наукових і

публіцистичних праць, а певний масив політичних гасел пов'язані з протидією цьому явищу. Вона вважається особливо небезпечним протиправним проявом по відношенню до конституційних прав і свобод, держави, інтересів державної служби або служби в органах місцевого самоврядування, служби в комерційних та інших організаціях, проти власності, що проявляється у продажності посадових осіб, урядових і політичних діячів.

Ефективна діяльність державних органів актуальна при будь-якому державному устрої, оскільки правила, встановлені державою, повинні охоронятися нею з метою належної регламентації правового життя суспільства і правових відносин у ньому. Це є очевидним тому, що держава і процеси, що відбуваються у ній, мають становити собою впорядковану і стійку структуру, здатну до самозбереження та розвитку відповідно до тенденцій і закономірностей суспільного розвитку. Тільки чітке дотримання й охорона законів, прав і свобод людини здатні забезпечити якісний розвиток суспільства в цілому та окремих осіб, дає змогу реалізовувати потенціал цього товариства для досягнення і забезпечення цілей такого розвитку. Законність діяльності державних службовців при цьому є невід'ємною частиною та неодмінною умовою забезпечення дотримання прав і свобод людини, відновлення їх у разі порушення, максимально можливої нейтралізації або усунення негативних наслідків, що виникають у результаті порушень законодавства.

Тому, в умовах пошуку ефективних механізмів правозастосування та оптимальної моделі забезпечення національної безпеки від внутрішніх і зовнішніх загроз, особливої актуальності набуває дослідження основних засад кримінальної відповідальності за службове підроблення.

Вищенаведені положення свідчать про актуальність проведеної автором роботи не лише для кримінально-правової науки та кримінології, але і практичної діяльності органів охорони правопорядку нашої держави. На мою думку, дисертант успішно впоралася з поставленим завданням.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх достовірність.

Робота, подана О. О. Мельником для захисту, характеризується системним підходом до предмету дослідження. Структурно дисертація складається із вступу, трьох розділів (включають у себе десять підрозділів), нерозривно пов'язаних між собою, висновків, списку використаних джерел, додатків. Обрана структура є класичною для кримінально-правових досліджень та відповідає цілям і задачам дослідження, дає змогу послідовно розглянути усі основні проблеми, визначені автором.

Список літератури містить 275 джерел, посилення на які дало змогу більш глибоко розглянути досліджувану проблематику. Емпірична база дослідження також ґрунтується на офіційні статистиці облікованих кримінальних правопорушень загалом і службового підроблення зокрема, розпорядником яких є Офіс Генерального прокурора, а також відомості Єдиного державного реєстру судових рішень, зокрема щодо осіб, притягнутих до кримінальної відповідальності за службове підроблення, розпорядником яких є Державна судова адміністрація України.

Високий ступінь вірогідності й наукової обґрунтованості результатів виконаного дослідження забезпечено використанням відповідних наукових методів. Цінність творчого пошуку дисертанта полягає, зокрема, у тому, що обґрунтованість положень, сформульованих у дисертації, підтверджуються також критичним аналізом наявних літературних джерел загальнотеоретичного, юридичного, методологічного спрямувань з проблем, пов'язаних з кримінальною відповідальністю за службове підроблення, а також напрацювань у досліджуваній сфері в зарубіжних країнах і в Україні.

Об'єкт і предмет дослідження визначені дисертантом досить чітко, результати дослідження в цілому характеризуються новизною. Для досягнення поставленої мети О. О. Мельник дослідив сучасний стан наукового розроблення та методологічні особливості дослідження кримінальної відповідальності за службове підроблення, здійснив ретроспективний і компаративістський аналіз

вітчизняного і зарубіжного законодавства, яке встановлює кримінальну відповідальність за вчинення зазначеного діяння, охарактеризував юридичний склад кримінального правопорушення, передбаченого статтею 366 КК України, та особливості його кваліфікації, а також охарактеризував передбачене КК України покарання за вчинення службового підроблення та надав рекомендації щодо удосконалення законодавства у цій сфері задля підвищення ефективності правозастосовної практики.

Результати проведеного автором наукового дослідження загалом дали змогу здобувачу вирішити окреслену проблему, яка в цілому полягає у розробці пропозицій щодо вдосконалення окремих положень кримінального законодавства, спрямовані на підвищення ефективності правозастосовної практики в зазначеній сфері.

Усе вищенаведене свідчить про високий рівень обізнаності дисертанта у питаннях, які стосуються досліджуваної проблеми, та забезпечує належний рівень обґрунтованості зроблених висновків.

Наукова новизна положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, повнота їх викладу в опублікованих працях.

Дисертація за характером і змістом досліджених автором питань, без будь-яких сумнівів, є комплексною і системною науково-дослідною працею, що присвячена проблемі кримінальної відповідальності за службове підроблення як в Україні, так і за кордоном. На підставі проведеного дослідження автором сформульовано низку положень, висновків і пропозицій, нових у концептуальному плані та важливих для правозастосовної діяльності.

Дисертантом, зокрема, вперше запропоновано визнавати інформацію в офіційному документі не тільки, яка підтверджує чи посвідчує юридичні факти, але і таку, що може спричинити наслідки правового характеру, чи може бути використана як докази в правозастосовній діяльності, а також уперше науково обґрунтовано та запропоновано авторський підхід до систематизації правил конкуренції службового підроблення.

Теоретично важливими є удосконалення автором підходу щодо відмежування суміжних із службовим підробленням кримінальних правопорушень, а також класифікацію таких суміжних складів кримінальних правопорушень за чотирма різними критеріями.

Спираючись на низку наукових положень і практику правозастосування, здобувачем розвинуто положення про співвідношення тяжких наслідків як ознаки кваліфікованого складу службового підроблення та обтяжуючої покарання обставини, а також запропоновано нормативно вдосконалити покарання за службове підроблення.

Усі зазначені положення дисертаційного дослідження містять елементи новизни, достатньо повно розкриті у дисертації та опублікованих автором науково-дослідних роботах, які, без сумніву, є певним внеском у вітчизняну юридичну науку.

Наукова активність дисертанти проявилась у публікації 7 праць у різних наукових виданнях. Основні положення та висновки дослідження викладено автором у **чотирьох** статтях, опублікованих в наукових фахових виданнях України, а також у **трьох** матеріалах апробаційного характеру, що оприлюднені на відповідних науково-практичних конференціях.

Водночас, як і в будь-якій іншій праці такого характеру, окремі *положення дисертації є дискусійними та викликають певні зауваження*, що потребують додаткової аргументації.

1. У вступній частині автор зазначає, що *«Метою дисертаційної роботи є дослідження проблем кримінальної відповідальності за службове підроблення ...»* (С. 19). Хоча наведені дисертантом положення в цілому вірно окреслюють спрямованість його наукового пошуку, однак вживання словосполучень *«дослідження проблем»* як формулювання мети, означає не саму мету, а певний процес, підхід чи метод досягнення відповідного результату.

2. Дисертантом здійснено дослідження зарубіжного досвіду щодо кримінальної відповідальності за службове підроблення у таких державах, як: США, Франція, Швейцарія, Іспанія, Німеччина та Польща. Проте науковий пошук здійснено на засадах юридичної компаративістики без відповідного групування законодавства країн.

У сучасних наукових дослідженнях існує низка критеріїв щодо групування держав. До прикладу, серед традиційних є критерій належності держави до тієї чи іншої правової системи: 1) держави з правовими системами постсоціалістичного типу (Грузія, Казахстан тощо); 2) держави романо-германської (континентальної) правової сім'ї (Австрія, Німеччина, Франція, країни Балтії тощо); держави англосаксонської правової сім'ї (Великобританія, США).

Дисертанту варто пояснити власний підхід щодо обрання ним для дослідження 5 європейських країн і США.

3. Дослідження значно виграло у випадку, якщо б здобувач у підрозділі 2.3 дисертації навів кілька підходів щодо класифікації суб'єкта службового підроблення. Натомість у тексті роботи наводиться лиш загальний опис суб'єкта цього кримінального правопорушення, що на мою думку, потребує уточнення.

4. У своєму дослідженні дисертант подекуди з важливих питань займає позицію, яку ж сам у наступному спростовує, тобто має суперечливу позицію.

Так, першим положенням новизни дисертант небезпідставно надає авторський підхід щодо визначення службовим підробленням не будь-якої інформації в офіційному документі, а тієї, яка підтверджує чи посвідчує юридичні факти, які можуть спричинити наслідки правового характеру, чи може бути використана як докази в правозастосовній діяльності (С. 21, 93, 96, 136). При цьому, у подальшому, в іншому положенні новизни автор не дотримується цієї ж позиції під час характеристики нормативного визначення офіційного документа у статтях 357 і 366 КК України, зазначаючи тільки «*підтвердження юридичного факту*» як компонента інформації, що собою несе відповідний

документ. Чомусь з цієї характеристики випали інші компоненти, що визначають зміст інформації (С. 23, 77, 135). Аналогічні розбіжні позиції дисертантом закладені у законодавчих пропозиціях, передбачені дисертантом у Додатку Д.

З огляду на зазначене, під час прилюдного захисту дисертації О. О. Мельнику варто пояснити таку неоднозначність.

Однак, зазначені вище зауваження носять рекомендаційний та дискусійний характер і не впливають на загальну позитивну оцінку дисертації, а також можуть бути враховані її автором в майбутніх наукових дослідженнях.

На підставі вищенаведеного вважаю, що **дисертація МЕЛЬНИКА Олександра Олександровича** на тему: «Кримінальна відповідальність за службове підроблення»:

- за змістом відповідає галузі знань 08 «Право» спеціальності 081 «Право»;
- є завершеною, самостійною кваліфікованою науковою працею, що містить науково обґрунтовані результати проведених автором досліджень, які в сукупності розв'язують конкретне наукове завдання, що має суттєве значення для кримінально-правової науки;

- відповідає вимогам, визначеним Порядком присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженим постановою Кабміну від 12.01.2022 № 44 (із змінами), а також наказу МОН від 12.01.2017 № 40 щодо оформлення дисертації;

- дисертант – Мельник Олександр Олександрович, заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії за обраною спеціальністю.

Офіційний опонент –

**Проректор з наукової та методичної роботи
ВНЗ «Національна академія управління»
доктор юридичних наук, професор,
заслужений юрист України**

